

Jako Nolanův *Interstellar*, jen místo vesmíru české dějiny. Marek Přibil napsal literární skvost

EVELYN MUSILOVÁ

„Chtěla bych s vámi mluvit osobně mimo nemocnici. Budu mít s sebou přítele.“

„Přítele?“

„Václava Havla.“

Přesně takto nenápadně, a přitom s absurdní úderností, vstupuje do děje titulní figura **pátého románu Marka Přibila Děti Václava Havla**. Autor s jemnou ironií popisuje dobu, kdy se primář okresní nemocnice děsil neoficiální schůzky s nejslavnějším disidentem ani ne tak z ideologických důvodů, ale prostě proto, že se obával, že mu „s sebou přinese obálku“. Od této knihy možná podle politicky znějícího názvu očekáváte historický pamflet. Pod obálkou se však skrývá vrstevnaté, dekadentní a hluboce intimní dílo. Je to spíše tichá, bolestná elegie.

Krátké a přehledně členěné kapitoly (ačkoliv se čtenář místy ztrácí v jejich vnitřní logice a s úsměvem se ptá: A proč se tahle sekce vlastně jmenuje Dcera?), román přesto plyne naprosto přirozeně. Ukazu-

je nám, že syn, děda i maminka sdílejí jeden prostor naráz – jako by jindy, a přesto všichni současně, podobně jako v Nolanově *Interstellaru*.

Lupa. Zoom in, zoom out. Přenést se jinam, blíží a zase dál. Povrchnost i hloubka. A hlavně emoce! Čtenářova (i recenzentova) duše se naplňuje čirým štěstím, když pozoruje autorovo geniální přemostění přes propast času: fixní veličinu 40 000 mrtvých z koncentračního tábora plynule propojí s 4,76 miliony případů a obětmi covidu, jež dnešní administrativa schovává za výrazy jako trend či pozitivita.

Smrt se v dějinách vždy nakonec zredukuje na data

Jazyk románu je úsporný, exekutivní a literárně skvostný. Autorova dikce místy záměrně evokuje chladný zpravodajský odstup – jakousi „Zunovskou“ věcnost, zpravodajsky odosobněnou dikci, která

nepřipouští laciný sentiment. Tento chlad mrazivě vynikne v pasážích z deníku ukrajinského dědečka. Z masového vraždění se tu stává pouhá byrokratická procedura. Čtenář je tu bez varování konfrontován s drásavou pravdou. Nekompromisní popisy střelení u vlastnoručně vykopaných masových hrobů odhalují naprosto zbytečnou krutost s takovou syrovostí, až to fyzicky odpuzuje.

Paradox dokončené přítomnosti se zhmotňuje v pokoji paliativní péče. O to drtivěji působí vzpomínka na to, jak umírající maminka kdysi s přesvědčením profesionálky zdůrazňovala, že „bolest není trest ani osud, nýbrž signál.“ Nyní však čelí bolesti, která už signalizuje jen prázdnotu konce. Samotný popis maminičina stárnutí a odcházení má silný univerzální přesah; nevyhnutelně čtenáře nutí myslet na

Pokračování na další straně

stárnoucí ženy ve vlastním okolí – na všechny ty osamocené nebo snad konečně svobodné?

Mezitím se formuje tísnivá nepojmenovatelnost. Ticho u Přibila není trapné. Je chirurgické. Konfrontuje čtenáře s drsnou realitou vlastních partnerských iluzí a nutí ho položit si zranitelnou otázku: nakolik jsou naše vlastní vztahy skutečně výjimečné a opravdové, a nakolik v nich mnohdy figurujeme jen jako přijatelné rozptýlení?

Kniha k exprezidentovi vůbec není shovívavá

Román tu odhaluje nečekaně syrovou vrstvu a zaskočený čtenář se až ptá: cítí snad autor vůči onomu nedotknutelnému symbolu spíše skrytou averzi? Postava Václava Havla v románu postupně ztrácí kontury člověka z masa a kostí a stává se spíše vyprázdněným symbolem, deklarací postoje. Autor to trefně tematizuje skrze samotného hlavního hrdinu: „Všimla sis někdy, že když dnes někdo řekne Havel, většinou tím nemyslí člověka?“

Román tak skrze tuto demytizaci neuvěřitelně přesně odráží ironický pohled části společnosti, který s provokativní nadsázkou a bez servítků shrnul i recenzentův dobrý přítel glosou, že se tento zástupce prominentní rodiny zkrátka narodil „se zlatou lžičkou v prdeli“.

Kniha se nevyhýbá ani reflexi našeho po-revolučního štěpení: Havel a proti němu Klaus se svou neviditelnou rukou trhu (co si asi Václav Klaus dnes myslí o tom, že se tento ekonomický termín stal už málem jeho synonymem?).

„Republika praskla v půli jako hliněný džbán. A od té doby to v ní tak trochu dře.“ Ale ruku na srdce – kdybychom ty dva neměli, museli bychom si je vymyslet. Z jejich protikladu se totiž zrodil ten velmi český typ vzdoru.

Kdo jsou to vlastně ony titulní Děti Václava Havla? Jsme to my všichni. Děti humanismu. Generace odchovaná velkými ideály, které se postupně vydrolily do prázdných frází. Děti absurdní doby, zacyklené ve vlastních iluzích a pohodlnosti. Kniha před nás s obnažeností staví nesnesitelný paradox lidství. Babička to shrnuje geniálně: „Pravdu by bral, pokud by za ni nemusel nic obětovat. A právě proto je to směšné. Lidské. A přesné.“

Závěr se rafinovaně vyhýbá levné katarzi. Vztahy se redukuje na neúprosnou, matematicky cynickou rovnici, kde se nemít důvod zůstat jeví jako dostatečně dobrý důvod k odchodu. Dochází k naprosto dekadentnímu zacyklení vzorce – Daniel lhostejně ukončuje hovor a odbývá milenkou slovy, kterými kdysi sám Havel odbyl tu svou: „Ber to sportovně.“ Tento chirurgický řez ve vás zanechá hlubokou stopu.

Děti Václava Havla doporučuji každému, kdo se nebojí pohlédnout do zrcadla – velkým dějinám, vlastním stínům i své rodině.

(Autorka na archivním snímku na titulní straně je doktorandkou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem.)

Kdo je kdo?

MILAN BLAHYNKA

Můj vynikající slovenský přítel **Jozef Špaček** (*1950, Skalica) mi poslal svou zatím poslední knihu **STRATENÍ V ABECEDĚ, Pokus o diptych** (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2025, 120 s.).

Navnaděn jeho prvotinou *Na kobyle, na žebcovi* (1980), romány *V ulitách* (2008), *V pavučinách* (2022) a knihou *Nepovinné čítanie* (2015), potěšil jsem se dvojím mottem jakoby na památku ČSR – z Kundery: „Bezvýznamnost, příteli, je podstata existence“ a z Rudolfa Slobody: „Minulost je čoraz neistejšia“. A zasmál se nad preventivní obranou: „Deje a postavy v tejto próze sú v prevažnej miere vymyslené. Akákoľvek podobnosť s realitou je čisto náhodná.“

Nevím o účinnějším ujištění, že pravý opak je pravda pravdoucí. A teď bych měl, spanilá čtenářka a zavilý čtenář to očekávají, odtajnit, do koho se Jozef Špaček strehuje, koho si dobírá, s kým si vyřizuje účet, když píše o Vladimíru Ambrožovi, Barboře a Alexandře Ambrožové a dalších dvou autorech toho příjmení, o Gejzovi Duserovském, Jožo Efekovi atd. podle abecedy (Špaček rád staví na abecede, je autorem knihy *Niečo o abecedě*) až po Leu Ruprechtovou a Róberta Žgance.

Nahlédl jsem do *Malého slovníku slovenských spisovateľov* (no malého: 318 stran, na některých stranách třeba i sedm autorů!) Petera Mišáka z roku 2002 – a vida, můj přítel má pravdu, všechna ta jména si vymyslel. Takže pokud běží o rozluštění, „kdo je kdo“, jsem totálně ztracený, od rozpadu Československa nemám

možnost pořádně sledovat slovenskou literaturu a navrch nevím, o čem všem se tam ví, ale nepíše. A tak jsem byl v pokušení recenzi knihy vzdát, napsat, že to není ani pro české čtenáře, kteří jsou na tom podobně jako já, a nanejvýš se obdivně rozepsat o dlouhé dvoustránkové básni-anafore *Skalica je...*; to bych asi svedl a ještě bych mohl pobídnout čtenáře k luštění dedikace „K.S.“ těch veršů, a mohl bych i napovědět, že verše jsou věnovány českému básníku.

Naštěstí Jozef Špaček má za ušima a rád si hraje. Pojmenuje si knížku tak, že vypadá opravdu jako napsaná pro plezír uhodování, kdo je kdo. To by jistě nebylo málo. Ale nebylo by to hodno Špačkova slovesného formátu. A tak hned pod názvem menší první poloviny knihy, pod názvem *Kto je kto* je v ní věta: *Súčasnoscť kladie čoraz viac dôraz na pojem KTO a menej na slovo ČO, nieto ešte AKO.*

Na rozdíl od patrně mnoha čtenářů na Slovensku, natož u nás, myslím, že v té větě je klíč, díky němuž může mít radost z četby každý, i kdo nerozluští „kdo je kdo“. Neboť mnohem důležitější je poznat „co je co“, natož i „jako“. Špaček na své kůži si zažil, zakusil, vytrpěl, co je faleš, přetvářka, intrika, podraz, falešné přátelství atd. A leccos z toho, většinou mnohé, známe všichni, jak na Slovensku, tak u nás a v zemích všech světových stran ze své vlastní osobní trpké zkušenosti. A literatura od

Pokračování na další straně

samých svých začátků na to umí účinně odpovídat – nejrůznějšími žánry satiry a humoru, zbraně nejmocnější. Jsem si jist, že při pozorné četbě najdeme každý v autorovi *Ztracených v abecedě* svého moudrého bratra a obránce.

Podtitul Špačkovy knihy zní *Pokus o diptych*. Kdo by se chtěl poučit o významu toho původně řeckého slova ve *Slovníku literární teorie* (1984), na jehož chybějících heslech mám jako spoluautor té příručky svou vinu, neuspěje. Na Slovensku má

znalost antické kultury trvalejší život, a tak český čtenář musí nahlédnout do slovníku cizích slov nebo Vášova-Trávníčkova slovníku, aby se dověděl, že *diptychon/diptych* byly původně v Řecku dvojité tabulky a že je to přeneseně výraz pro dvojitý obraz nebo dvojdílnou strofu.

Špačkova abecedně hravá satira je také dvojdílná. V první polovině jsou ironické portréty, ve druhé mistrné povídky-eseje. Oboje až *dechberoucně* (abych užil módního slova) přesvědčivé.

Protifašistický film v trezoru

IVO HAVLÍK

Patnáct let je v trezoru protifašistický film *Zastihla mne noc*. Silný snímek režiséra Juraje Herze vznikl podle povídky Jaromíry Kolářové *Ještě máme oblohu*, která získala první cenu v soutěži Čs. filmu a Českého literárního fondu.

Film měl premiéru 1. května 1986. Česká televize ho naposledy uvedla v noci z 28. na 29. listopadu 2011 na stanici ČT 2. Na obrazovky se nedostal ani po patnáctileté pauze u příležitosti letošního 130. výročí narození Jožky Jabůrkové, jediné(!) členky ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy, která položila život v boji proti šestileté okupaci Československa hitlerovským Německem.

Stěžejní část vyprávění se odehrává v Ravensbrücku, kde sám režisér Juraj Herz za války nuceně strávil půl roku, ale natáčelo se v zachovalějších reálech v polském Majdanku a v dýmající koksovně Karolina v centru Ostravy, která už je přestavěna na obchodní centrum shodného názvu.

Rámec pohnutého biografického příběhu tvoří pobyt Jabůrkové (Jana Řiháková) v koncentračním táboře Ravensbrück, v němž v roce 1942 umírá.

V mysli se jí vrací útržky vzpomínek na dětství, mládí i zážitky v táboře:

Bigotní hysterická matka (Jana Brejchová, její sestra Hana ztvárnila ve filmu menší part) se za své nemanželské mateřství mstila malé Jožce. Strašila ji peklem a nutila k nekonečným modlitbám. Vyrostla ve Vítkovicích jako nemanželské dítě.

Mladá spoluvězeňkyně si utrhne na dvoře kvítek a Jožka ji zachrání před bi-tím dozorkyně.

U sousedů Grundilových pozná Jožka, že lidé ač chudí, mohou žít se smíchem a pohodou. Když se s Grundilkou dosta-

ne do železáren, vidí, jak těžká je práce dělníků.

Zesláblá vězeňkyně neunesla kotel a vy-lila polévku. Ženy stojí za trest celou noc na apelplacu.

Přes svůj původ a tvrdou matčinu výchovu vyrůstá Jožka v sebevědomou osobnost. Při hodině náboženství srazí ruku vlezlého učitele. Matka se rozčílí,

komunistických novin pro ženy *Rozsévačka*. Jako komunistická zastupitelka hájí zájmy nezaměstnaných. Dostane se do sporu se sudetoněmeckým protičeským politikem dr. Pfiznerem. Jožka se podruhé vdá a s Josefem Palečkem je konečně šťastná. Krátce po vzniku protektorátu ji zatknou gestapo a Pfizner jí nabídne možnost záchrany za cenu kolaborace.

Ilustrační foto – Žena, bojovnice proti německému fašismu, socha v Havlíčkově Brodu: Ivo HAVLÍK

že Jožka uhodila kněze (Miroslav Donutil). Spolužačka Helena takovou odvalu nemá a jde za ním do kabinetu. Až když dívka zemře po potratu, je katecheta ze školy odvolán. Jožka už ví, že člověk se musí bránit nespravedlnosti.

V táboře tajně probíhají lékařské pokusy na vězeňkyních.

Po škole je Jožka vychovatelkou, kancelářskou silou v železárnách a později ošetřovatelkou ve vojenském lazaretu. V Ostravě je na konci první světové války svědkyní hladových bouří a tvrdého zásahu vojáků.

V táboře lékařka usmrtí injekcí oběti pokusů.

Pod vlivem manžela Jabůrka pracuje Jožka po válce v dělnické tělovýchově. Svě síly věnuje především dětem, když svoje vlastní nemá. Stane se redaktorkou

Surová vrchní dozorkyně (Sylvia Turbová) v ní správně rozpozná ohnisko odporu a čeká na každou příležitost, jak Jožku zlomit... Poté, co odmítne, je odvezena do tábora. Obětavě a nebojácně pomáhá spoluvězeňkyním. Těžce onemocní, a když se brání injekci, je zavřena za trest do bunkru a tam zemře.

K působivosti snímku přispěli kameraman Viktor Růžička a hudební skladatel Michael Kocáb, pozdější předseda parlamentní komise pro dohled na odsun sovětských vojsk z území bývalého Československa.

Na otázku, proč je vynikající antifašistický film v trezoru, odpovídá Český rozhlas: „Komunisti neváhali a z Jožky Jabůrkové vytvořili mučednici“. Zřejmě jen církve smí umučené beatifikovat na světce.

„Havelfähig“

Jednou z nejbizarnějších historek dnešního Česka je příběh Knihovny Václava Havla. Vznikla po definitivním odchodu Václava Havla z politiky, po prezidentských volbách roku 2003, v nichž zvítězil Václav Klaus. Havel se zaklínal úmyslem psát další hry a eseje a také provozovat jakési intelektuální centrum, kde by se potkávali jeho ideoví spřízněnci. On to sice takhle explicitně nevyjádřil, ale realita to pak ukázala.

V Knihovně se pak skutečně přes dvacet let odehrávaly intelektuální trachtace pod taktovkou nejen samotného Havla, ale pak i jeho kamarádů a následovníků. Nejdéle Knihovnu vedl můj jmenovec Michael Žantovský. Pozor, je to skutečně jen jmenovec, názorově ani jinak spolu nemáme nic společného. Žantovský byl mluvčím a rádcem Václava Havla, když byl ve funkci hlavy státu. Do značné míry se dá říci, že si významnou, vlastně celou polistopadovou kariéru postavil právě na Havlovi. Na tom není nic špatného, jen je dobré to vědět, aby jeden nepodlehł dojmu, že se v Knihovně odehrávaly svobodné polemiky a střety rozmanitých názorů. Právý opak byl pravdou. Bylo a je to hájemství jednomyslnosti a názorové uniformity. Měřítkem bylo a je jen to, zda jste dostatečně „Havelfähig“.

A jak šel čas, Knihovna Václava Havla se pomalu stávala spíše Muzeem Václava Havla. Povinná účta zde tekla z každého obrázku na zdi, z každé židle v nevelkém sálku. Vlastně jediným smyslem této instituce byla po řadu předchozích let jen možnost početného houfu zaměstnanců brát peníze za to, že jsou těmi nejlepšími a nejpovolanějšími vykladači Havlova života a díla.

Zde průběžně probíhala jakási „intronizace“ V.H., která už ale zajímala čím dál méně lidí zvenčí. Hlavně, že mecenáši – Havlův někdejší mentor Zdeněk Bakala a miliardář Karel Komárek – byli ochotni sypat do kasičky.

A nad tím vším bděla paní Dagmar, ponejprve Veškrnová, pak Havlová, dnes už zase hlavně Veškrnová. Dědička autorských práv V. H., ale nejen to. Ona si krátce po smrti toho muže nechala na Úřadu průmyslového vlastnictví zaregistrovat ochran-

nou známku Václav Havel, a to i v grafické podobě včetně toho Havlova tradičního srdíčka za podpisem. To asi nepotřebuje komentáře. Proto se pražské letiště jmenuje po Havlovi, proto se instalují všude možně Lavičky Václava Havla. To všechno přece chce souhlas majitele copyrightu. A ten asi nebude zadarmo...

Nu a náhle, ještě před pár dny, se zdálo, že zazvonil zvonec a pohádky je konec. Bakala s Komárkem přestali toto balábile platit, dokonce Veškrnová dala od Knihovny ruce pryč. Výpověď dala většina zaměstnanců, údajně pro neschopnost se domluvit s ředitelem Knihovny, levicovým ekonomem Tomášem Sedláčkem. Jenomže právě on vždy patřil k největším adorovačům Václava Havla. Tak co se stalo?

Jisté je, že Sedláček asi není nejlepší manažer na světě. Jeho přístup k řízení Knihovny byl asi dost autokratický. Navíc veřejně komunikoval svou tezi, že Havel nemá být jen jakási ikona na podstavci, že je možné jej aspoň ekonomicky oživit. Jak, to už jsme se nedověděli. Vnitřek i vnějšek Knihovny ji v podstatě paralyzoval. Týden se spekulovalo, že Knihovna zanikne. Novináři ronili krokodýlí slzy, jaká to bude zrada na velikánově díle a škoda na národní identitě vůbec.

A pak náraz – mávnutím ruky – objevili se noví šéfi, vedení ovšem velmi obehnanými obličejí z Havlovy éry. Za všechny jmenujme aspoň Michaela Kocába, který předtím, než byl krátce ministrem pro lidská práva, působil léta v Havlově okolí a po roce 1989 byl jedním z těch, kdo mu vydláždili svým lobbváním cestu na Hrad.

Dalo se tedy na okamžik říci, že se věci vracejí do starých kolejí. Havlova kamarila je opět na svých místech, a o to přece šlo. Jen bude zajímavé počkat si, kdo bude tím utajovaným sponsorem Knihovny Václava Havla. Možná jeho jméno bude žádoucím vysvětlením pozadí celé této bouře ve sklenici vody.

Jenže – paní Veškrnová odebrala knihovně právo užívat jméno V. H. Co bude dál? To by ani Havel sám jako absurdní dramatik nevymyslel.

PAVOL JANÍK NIEKTO AKO LUIS ARMSTRONG

no nazdar
čo je zase toto?

je tam niekto?
je tam Luis Armstrong?
ozvi sa
prepáčte prosím

mama mamba mambo mamila
mama je náš najpriľubnejší
cicavec

keď svätí maširujú
do vojnovkej mašinerie
nebuď neslušný

bozk o ktorom sa ti bude

snívať
už sme za kopcom

ahoj bábika
za kôpkou čučoriedok

svätý Luis
muž svojho srdca

ten vie ktorú stranu chleba
natrieť maslom treba

správny darebák

zlatko
sladko
sa predvádzaj

PETR ŽANTOVSKÝ, vysokoškolský pedagóg, básnik, spisovateľ, od podzimu 2024 predseda Unie českých spisovateľů (na snímku Ivo Havlíka), byl zvolen členem Rady Českého rozhlasu. Dalšími členy jsou: Ondřej Matouš, Zbigniew Jan Czendlik, Jan Šebek, Jiří Dohnal, Oldřich Vágnér, Miroslav Bobek, Daniel Váňa a Jitka Adamčíková.

Čtení na léto

KAREL KONRÁD

Epištoly k nesmělým milencům

Vzpomínáš, hned zpočátku jsem pravil: v jisté arabské knížce je prý 800 pojmenování, patřících nepostižitelnostem lásky; nauč se plynne, můj drahý, tomuto arabskému nářečí.

Ty však žiješ jako u vytržení; broušená číše první lásky je nejopojnější kapalinou, jest se však obávati, abys brzy nestrádal palčivou žízni. Snad jsou tvé peněžní poměry neuspořádané, snad nemáš žádné vyhlídky, leda na luzné panoráma Středoohoří; a snad jsou vaše povahy rozdílné; zápal milčin ochabuje.

A co ti mám ještě říci?

Bud podnikavý! Bud' vynálezcem! A tvoje lži nechť jsou tak velkorysé, že sám při nich vyroníš pokus o slzy. Je největší slasti, když milenka nás těší a laská; a když její klín, roh všech hojností, ukrývá naši horkou hlavu do svých bláhových sukní; nauč se laskavě tomuto pštrosímu umění. A cítíš-li v sobě alespoň kousek básnického nadání, ne abys je hleděl prostě využítkovat, nýbrž nadužívej ho! Tvá spanilomyslná již odpustí některé základní vady tvým veršům co do rýmů, rytmu, formy, melodie i výrazu, jen když ona sama bude jejich námětem a obsahem; ostatně, aby ses vyhnul obkročnému kulhání svých strof, uchyl se k volnému modernímu verši.

A je třeba, pane, abyste měl také obrazotvornost.

„Co je to?“ ptáte se mne, trochu předčasně zlekán. Hledte, vaše Sněhurka má hrud' tak něžnou, až k usedavému pláči. Dejte políbení své dlani a vložte je opatrně, aby neulétlo jako nitkování babího léta, nad její srdce, ale tak neslyšně jako v polosnu. Pokará-li vás za to vaše nejrozkošnější, nebudiž vám to důvodem, abyste neučinil totéž i pravé části její hrudi, umíněně tvrdě, že jste spravedlivý, že je nutno, aby obě strany byly poděleny stejným způsobem. A stůjte na tomto stanovisku zcela bezvýhradně.

A co mám ještě dodat?

Uniforma je moderní nástupce krojů rytířských, bakalářských a katovských. Kroje se ještě dneska udržují na pódiu a Domažlicku.

Jedině slečny z poštovních centrál nemají účes přes uši.

Nošení krojů je dobrovolné. Jako vyučování náboženství. Kroj, jehož užívání je bezpodmínečně povinné, ztrácí své původní jméno, ve slovnících a úředních výnosech jmenuje se uniforma. Oba tyto protilehlé pojmy jsou přesně vymezeny. Říká se vždycky kroj baráčnický, nikoliv uniforma hasičská.

Kroj = kroj.

Kdežto uniforma je stejnokroj; mezi oběma se nachází dres. Uniforma mimo službu sluje pyžama.

V polovině minulého století nošení krojů a uniform se vyrovnávalo napolovic (50 %). Vynalezení státních drah zname-

ná rozhodné vítězství uniform; díky vám, průvodčí vlaků a konduktéři!

Uniformy vojenské jsou žlutozelené. Barva tato je volena z důvodů, že splývá s nádechem polí, na nichž se orá; útočící voják je - díky své uniformě - takřka neviditelný. To má velkou nevýhodu, že je tomu tak i u nepřítele.

Každá dáma věří, že vojáci jsou malované děti; pověra tato je ještě z dob Rakouska-Uherska, kdy se důstojníci pudrovali. Ke kroji možno nositi šáteček; k uniformě je předepsán kapesník.

Slečno, líbajíce lem vašich šatů, ani si nevzpomeneme, že se ve středověku jmenovaly tunika.

A když skloníte rozkošnou hlavinku na naše prsa, zdaž vám napadne, že ještě před třemi sty lety cítila byste chlad krunýře a ocelového brnění?

Jen háv noci zůstal černý, hle, nový důkaz, že kroj fašistů je konzervativní!

Psychologický účinek krojů je velmi značný: synové vlastníků dvousedadlových houpaček zpravidla berou na sebe rozlehlý límec s kaučukovým souhvězdím a rudé plyšové kalhoty.

Uniforma má rovněž značnou psychologickou působivost. Ba možno říci, že ještě značnější, neboť je procentuálně větší zvláštností látkovou a stříhovou vzhledem k oděvu ostatního poplatnictva, ba obyvatelstva, než tomu bývalo za dob rytířských turnajů anebo bitvy u Hradce Králové.

Kroje jsou národní. Uniformy podléhají změnám jako poštovní známky a holubi: měsí se, pelichají a je na nich znát mastnota.

Dívky, jež si volí kostýmní kroj (masku) na způsob anděla, měly by dbáti - a to velmi úzkoprsé - aby nevečeřely uztených ryb!

Třebaže stále zuří pokusy mnohých myslitelů o vytvoření jednotného jazyka všech národů, ras a plemen (esperanto, ido atd.), nebylo až dosud usilováno o světové sjednocení oděvů a uniform. Hlavní důvod toho můžeme hledati v zeměpisných vadách některých souší: pro národy polární nutno vyráběti obleky z pytlůvin teplejších. Pro oblasti rovníkové nutno voliti vazbu materiálu řidší, volnější. A šaty krotitelů hadů musí mít vyhrnuté rukávy; uniformou milenců nechť zůstávají nadále zářivé oči.

Jak je tedy - podle toho, co jsem výše nastínil - zřejmo, měnil se úbor mužů téměř tolik jako sama delta dějin; a proto buďte i vy velmi shovívaví k proměnám vnějšího zjevu žen, k jejich módě.

KAREL KONRÁD (1899-1971), spisovatel a novinář, redaktor Rudého práva; úryvek z knihy Epištoly k nesmělým milencům aneb Staronový tajemník lásky. První vydání vyšlo v roce 1947, poslední, 7. vydání, v roce 1979 s ilustracemi Františka Tichého. Epištoly se dočkaly také zpracování formou mluveného slova v audioknize, vydala Radiotéka Českého rozhlasu s obálkou Petry Míkové.

Bradbury na Karlštejně

IVO FENCL

Ray Bradbury na Karlštejně nikdy nebyl. Tento spisovatel je nicméně považován za geniální děcko štěstěny. Na protikladných rovinách nevnímal literaturu populární a – dejme tomu – Shakespeara a takový Hamlet i Noc na Karlštejně zářily by uň alchymickou, okultní energií v tom samém tyglíku. Ale ke Karlštejnu.

Bydlí tam filuta, kterému Bradbury jenom říkali (nebo pořád říkají) a který podobně jako Ray zle vidí, má tak 100 dioptrií a dnes už s ním nic není, ale jako „mladoch“ jsem ho s partou navštěvoval, ba škemral o rozumy, a Bradbury ve vrátcích pokaždé syčel: „Já jsem zdejší guru!“ Pokud vím, nezveřejnil nikde své rady, a tak mě, doufám, nyní neovine na dálku magickým karlštejnským kouzlem, když je vyslepičím.

„Všechno spěje k úpadku,“ říkával v sedmdesátých letech. „Karlštejnská studna i lidské mozky. Královnou činností je psaní, ale psaní se nedá chtít po každém, to je nadstavba.“ Dodával, že u každého „zato“ předpokládá, že bude čist, a to hodně a „svižně.“ „Svižná četba = královna činností, když nepočítám psaní.“ Pak se odmlčel a pokračoval: „Teprve pod četbu kladu soustředěný poslech rozhlasu.“ A zde musím říct, že tenkrát nebyly audioknihy a jen elpíčka a dejme tomu Sovák solidně na LP interpretuje povídky Oty Pavla.

Zeptal jsem se onoho karlštejnského Oty Bradburyho: „Takže na pouhý poslech zapojuju míň mozků?“ „Přesně tak. A rozlišuju poslech audiozáznamu, který si sám umíš stopnout, vrátit, když ti cokoliv uteče, a poslech rozhlasu, kde nic vrátit nejde.“ „A co leží ještě o špryclík níž?“ – „Když se roztékáš v biografu; tak třebaš tady v letňáku na Karlštejně.“ Neříkal krátce „Karlštejně“ a vyslovoval dlouze „Kárštejně“. Kino tam bylo, dnes nevím, ale roku 1986 (je to čtyřicet let) jsem tam krátce před válkou opakovaně navštěvoval film *Konvoj*. Ten je o kamionácích, taková americká sociální satira a hraje tam zpěvák Kristofferson; tenkrát se nám to s kamarádem a kolegou z geodézie líbilo, a to minimálně ze tří důvodů.

1. Brojilo to proti policii podobně, jako my mladicky brojili proti vojně.

2. V letňáku bývaly pěkné karlštejnské holky.

3. Nasávali jsme pivo a v zadní řadě to tam nikomu nevadilo!

A ještě k radám guru. „Proti četbě či poslechu je koukání na film ústupek,“ říkal. „A co je totální úpadek?“ „Sledování televize.“ Ale rozlišoval, když jste koukali „do bedny“

a když jste měli video a šanci film zastavit a vrátit a cokoli pustit znovu, to cítil za víc.

Nu, byly to časy. Karlštejn se vypíná na svém místě dodnes a nedávno jsem četl, že je prý i hezčí hrad: Veveri u Svatky. Neberu! Tomu se přece nedá věřit. Karlštejn mě omámil a Bradbury Nebradbury tam snad ještě zajedu.

Kolikrát jsem tam byl? Netuším – a třeba oddělit návštěvy okolí od ataků až do věže. Tam jsem tolikrát nestál. Poprvé s babičkou. To jsem dosáhl věku čtyři roky. Ona měla zdarma dráhu, já taky, fičeli jsme z Plzně a vystoupili v Berouně z rychlíku a stáli před poschodovým osobákem. Mě to dostalo. Váhám, zda jízda „poschodákem na Kárštejn“ nebyla tenkrát totálnější efekt než prohlídka klenotnice a házení pětáku do nekonečně hluboké studny; to bylo ještě v časech, kdy se tam kamínky vážně daly pouštět; no, a řeknete, že „ještě před filmem“, ale to není trefa. Přece vznikly už i starší verze Vrchlického Noci (1884) a hlavně ta z poloviny šedesátek, taky hudební. Ale zapomenuta – pro tu následnou.

Přesto... Jsou tu jak Bohdalka (Eliška), tak Janžurka (Alena), kus hudebního podkladu dodal sám Šlitř, texty Kopta a perli už zde i Hála a Marvan, ten co purkrabí Ješek z Wartenberka. Císaře zosobnil s noblesou Vladimír Ráž, Bohuš Záhorský je Arnošt z Pardubic, roli vévody Štěpána (již bude mít u Podskalského Kopecký) hraje Rudolf Deyl ml. a se speciálními texty zní melodie Honec krav z filmu *V pravé poledne*, Oči má sněhem

zaváté, Až zazní volání divokých husí, Noc a den, Jak vypadá čas, Jó, třešně zrály („Král volně dýše a je to na něm znát“), Tam za tou duhou, Exodus, Mackie Messer, Dáblovo stádo, Santa Anna Marie, Motýl, Valčík na rozloučenou. Nevím to jistě, ale možná píše něco „sama“ Marta Kubišová. Sám zpívá také Marvan a stoprocentně jsou slyšet Cortés (za herce Jiřího Holého), Vašíček i Pilarová a Rudolf Pellar.

Nu, a zdůrazňuje se, že na hrad ženy směji, ale ne tam přespat. A předtím? Další verze vyrašily v letech 1955 a 1958 a druhou režíroval Karel Pech, jenž tam rovněž hraje. Další obsazení? Václav Švorc, Alena Kreuzmannová, František Kreuzmann, Jarmila Krulišová, Vítězslav Vejražka co císař.

Filmovou adaptaci této hry ostatně natočili první už roku 1919 (mimo jiné v Lednici na Moravě), a to dle Vachkova scénáře, jenž to pojal jako sen moderních zamilovaných, pronásledovaných budoucí tchýní. A co se Podskalského verze týče? U mě byl její vliv umocněn tím, že jsem krátce před promítáním směl jet s tatínkem až na nádvoří Karlštejna a tam jsme hru viděli živě. Otec byl tenkrát vychovatel a měl plno svěřenců, kteří dopoledne váleli na hřišti pod Kárštejnem kopanou, až se jeden málem zmrzačil a táta musel volat sanitu; to mi utkvělo.

A pak... Hrálo se za tmy, my seděli na nádvoří a jen pár týdnů poté já vnímal film. Několikrát. S odstupem let jsem se na něj podíval taky a jaksi mi už nepřipadá tak dokonalý. Hudebně však ano. Funguje. I když: skutečně silných motivů je tam jen pár, a když z toho později dělali muzikál, tak měli starost. Svoboda šetřil.

A Bradbury z Karlštejna? Asi vůbec nechodil do divadla, protože divadlo do své sestupné tabulky nedal. Chyba! Váhám, zda bych návštěvu dobré hry neupíchl ještě nad četbu. Karlštejnský Bradbury ostatně nebyl pravý guru a řešil i pěkné prkotiny: „Nahraješ si něco na video, že se na to podíváš později, ale těžko už se kdy donutíš... se podívat. Obdobně člověk snáz vyslechne rozhlasovou diskusi, než by si totéž pustil svobodně a mimo čas z audiokazety!“

To i další je za námi. Máme internet a podobné žebříčky o zapojení mozku asi nepotřebujeme. Ani pravý Bradbury už nežije a jenom Karlštejn stojí a láká a vstupné je nepříjemně vysoké. Jenže to je to. U Karlštejna to akceptuje každý. I ten zpěvák Pavel Vítek. Je to taky takový Bradbury a... nechť se po tom zatroleném infarktu uzdravuje, to mu přeji.

Literatura • Umění • Kultura

Týdeník Unie českých spisovatelů, z. s., 12. ročník (Kmen 39. ročník). Vychází jako příloha týdeníku NAŠE PRAVDA. Zakladatel Karel Šys. Vedoucí redaktor Ivo Havlík. Redakční rada: Ivana Blahutová, Michal Černík, Michael Doubek, Pavol Janík, Alexej Mikulášek, Michal Polický, Radovan Rybák. Grafická úprava Studio FUTURA. Nevyžádané příspěvky se nevracejí. Kontaktní adresa: Politických vězňů 9, 110 00 Praha 1.

Vyšlo 2. července 2026
luk@futura.cz